

FEIZ HA BREIZ

Kanaad Miziek ar Vretoned

PASK 1936

Feiz ha Breiz

Renet gant an Aotrou PERROT

KOUMANANCHOU DIOUZ AR BLOAZ :

Breiz 13 lur. — Frans ha broiou stag outi 15 lur
Evid ar re zo e diavéz bro 20 lur

FEIZ HA BREIZ

EVIT GALLOUT OBER E DREUZ EN DEUS EZOMM
DA GAOUT. EN DAÔU VIZ KENTA-MAN.

500 lenner muioc'h

Piou eo ar Breizad kalonek ha n'eo ket gouest da gaout
5 DEN, gant an e-unan, da rei peb a 10 LUR
hag e vezo kaset 5 niverenn er miz d'ezan,
epad ar bloaz ?

Pe da vihana piou eo an hini n'eo ket gouest
da zioueret 13 LUR evit kaout « Feiz ha Breiz »
en e di, hep miz, epad ar b'oaz.

« FEIZ HA BREIZ » eo ar c'hannad miziek ho skleri-
jenno gwella war ho relijion hag ho pro.

Kasit ho komananchou, dre chek-post da : M. L'ADMINISTRA-
TEUR DE « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC (Finistère). C. C.
21.802 Rennes.

TAOLENN AR MIZ

Ar Zizun santel	121
An Aotrou Breton	123
Breiz e Paris	131
Dalc'homp d'ar gwez	135
Martoloded Breiz-Izel e bro ar Vorianed	138
Kloc'h Lok-Evenog	141
Ar Goukoug	149
Bleun-Brug	151
Ar Brezoneg er Skoliou	154
Keleier ar Miz	158
Divinadennoù Ebrel	160

72^{vet} BLOAVEZ — Nⁿⁿ 4

MIZ EBREL 1936

FEIZ HA BREIZ

AR

ZIZUN SANTEL

ER miz-man e tigouez gouelioù brasa an Iliz; degas a
reont en hor spered ar zonz eus derveziou diweza
Hor Zalver, ar zonz eus ar zizun veur a welas eun urz ne-
vez o tont er bed, ar zonz eus hon Dasprenedigez, eus ar
baradoz digoret a-nevez hag eus an den laketa adarre en e
renk.

Kroaz ar c'halvar a verk ar penn uhela eus istor ar
bed; en eun tu d'ezi ema an dud o deus bevet war an
douar-man o fiziout war an Dasprener da zont hag en tu-
all ema ar re a zo sklerijenet o sperejou gand kentelioù
Hor Zalver ha krenvaet o c'halonou gand e zakramanchou.

Kroaz ar c'halvar a jomo hiviziken a-uz d'ar bed-man
ha ne vezo salvet den ebet nemet dre Hor Zalver Jezuz-
Krist. Ker bras eo hor sempladurez ma n'omp ket gouest
da zevel, ac'hanomp hon-unan, betek an nenv.

Perak ez eus kement a eneoù hag a gav dies pedi ? Pe-
rak kement a denvalijenn hag a fallagriez e sperejou hag
e kalonou an dud gouez hag an dud difeiz, nemet dre
m'emañt dindan kraban an drouk-spered ? Perak ar
boan ? Perak ar maro ?

D'an holl draou-se n'eus respont all ebet d'ober nemet henman : « Buhez Doue a dle bieunia e ene an den; kollet « eo bet, siouaz, ar vuhez-se, dre ar pec'hed ha keit ha « ma ne vleunio ket ennan, a-nevez, an den a valeo, evel « unan dall, en denvalijenn, dindan galloud Satan ! »

Setu ar pezh a deu d'eomp warlerc'h pec'hed Adam. Goude beza laket ar pardon da goueza warnomp e c'houzav hag o vervel evidomp, war ar groaz, kefridi Jezuz eo rei d'eomp ar vuhez-Doue hon devoa kollet ha setu perak dere'hent e varo, e savas sakramant an Aoter el lec'h m'ema, e gwirionez, evel Doue hag evel den, evit talvezout da vagadurez d'hon eneo.

Evit nevezi bemdez sakramant an Aoter, evit kas betek ar broiou gouesa hag ar c'hantvejou pella, ar zonz hag ar vad eus e varo war ar groaz e savas an oferenn hag e tibabaz eur rumm dud d'hel lavarout, en e lec'h, eus an eil kantved d'egile, da zavetei an eneo ha da zigeri d'ezo dor ar baradoz.

Sizun Pasion Hor Zalver eo, e gwirionez, ar zizun veur hag ar zizun zantel; diwar ar zizun-se eo deuet ar brasa gwellaennoù a zo bet degaset er bed-man abaoe m'ema en e zav; ma 'z eus muioc'h a garantez er bed, eo dre m'en deus eun den-Doue, er zizun-se astennet e ziouvrec'h war eur groaz evit briata holl poblou an holl gantvejou ha deski d'an dud en em c'houzav hag en em garout.

Hag ar zizun-se hag a welas Mab Doue o tiwaska kement a boaniou her gwelas ivez o trec'hi ar maro, pa zavas, da c'houlou-deiz ar zul Fask, leun a vuhez eus ar bez m'edo e gorf goulet astennet ennan tri dervez a oa !

Epad ar zizun veur-se prederiomp war mysteroù brasa hor relijion; heuliomp ofisou kaer ar zizun zantel; nevezomp buhez hon ene, ma c'hellomp en em laouenaat da zeiz bras Pask Hor Zalver Jezuz-Krist, a-unan gant holl zent ar baradoz ha gand an holl eneoù santel a zo fuilhet e pevar c'horn ar bed.

A. P.

1836-1936. Kant vloaz a zo hirio abaoe m'eo bet deuet war an douar an hini a dlee skriva unan eus ar gwella Mizioù Mari a vez lennet e Breiz-Izel. Eur maread, sur omp, a vezo laouen da anaout eun diverra eus buhez eur skrivagner en deus savet evid ar Vretoned eul leor ker madoberus. An Ao. chaloni Louvière, penn-rener kloerdi bras Kemper, an Ao. chaloni Pérennès, an Ao. chaloni Dujardin, penn-rener skoldi vras Lesneven; an Ao. dean Jézéquel, persoun Bohars eo a dleomp da drugarekât eus ar sklerijenn o deus lakât enni buhez hor c'henvroad. Bennoz Doue d'ezo da veza bet ker madeleuz !

I. — BUGALEAJ AN AOTROU BRETON

Fransez-Mari Breton a voe ganet ha badezet d'ar c'houezek a viz c'houevrer mil eiz kant c'houec'h ha tregont. Eozenn oa hano e dad hag hini e vamm Marianna Roudaut. Evit paeroun en devoe Fransez Breton ha Mari-Franseza Queffurus evit maerounez.

En hevelep dervez e voe ive ganet ha badezet eur c'hoar d'ezan, Anna Vreton. O zud a veve e Plougerne en eur geriadennig hanvet Kervent. Pa zigoras spered ar c'hrouadur d'ar skiant ha d'ar wirionez, pa zigoras e galon d'ar mad, n'en devoa nemet sellout ouz e gerent evit gouzout dre be hent mont. Tud ha traou hen dougenne dalc'hmat warzu Doue hag ar Werc'hez.

Daoust ha ne ket skouer e familh eo a laka dirazomp en eur skriva ar c'homzou-man : « Hag ez eo kaer, dreist-holl war ar mêz, gwelout... an dud a boan hag a labour, goude beza bet o labourat hag o c'houezi, o tont da greizdeiz pe diouz an noz, an tiad a-bez, tad, mamm, bugale ha servicherien, d'en em ziskuiza ha da zec'ha ar c'houezenn diouz o zal e kichennig skeudenn ar Werc'hez, o Mamm ! Ar pedennoù a reer eno a dle mont, a dra-zur, war eeun da galon ar Werc'hez ha da galon an Aotrou Doue e-unan ! »

Diwezatoc'h, pa skribo diwarbenn deveriou an tad hag ar vamm, ar mab beleg n'en devozo nemet sonjal en e gerent evit diskouez petra a dle an holl gerent beza hag ober : « En eur zeski d'ar vugale koms, emezan, e tleont deski d'ezo o fedennoù hon o c'hreansou, hag ouspenn, o c'hatekismou, e tleont o c'has d'ar skoll kerent ha ma vezint en oad da vont, teurel evez warnezo, diwall na zeufent da goll o amzer...., boaza anezo abred da vont da govez ha da veza aketus da vont da zul d'an offisou.... Ar c'hrouadur, peurvuia, a gemer skouer war ar pezh a wel e dad hag e vamm oc'h ober dirazan. Hag an tad hag ar vamm a dle, ato da vihana, gallout lavarout : grit evel ho tud hag emaoch ato sur da veza war an hent mat ».

Nann, ne ket e dad hag e vamm o defe bet ar rebech-man, a skribo o mab, eun deiz : « Ma ne gemerfec'h ket a breder gant ho pugale, ec'h errufe ganto evel gand an douar gwella : ma ne vez ket labouret mat ne vezo ennan nemet louzeier fall ». Nann, peñ ac'hano hag ene Fransez a voe kemeret kement a breder gantan ma 'z eas, moarvat, bepred war gaerât.

Ha neuze, beva a rae en eur gêriadennig en em zispak dirazi eur gwel ken kaer ha ker kentelius ! Eus a Fransez e vo gellet lavarout ar pezh a lavaro an Aotrou 'n Eskob David eus eur c'hrouadur ganet dindan an hevelep heol : « Quand il prendra conscience de lui-même et du monde extérieur, Dieu vite lui apparaîtra, avec son nom écrit partout dans le grand livre de la nature si magnifiquement ouvert devant lui ». Hag ar skrivagner da zisplega dre gomzou dispar gened dudi ar vro. (Sur les pas de sainte Thérèse).

Hep mar ebet, Fransez n'eo ket chomet dizeblant dirag eur gwel ker kaer ha, meur a wech, en deus sellet, gant dudi, ouz an heol o kuzat war ar mor epad ma sklerijenne an draonenn hag ar c'hre-chiou eus e sked diweza ha mac'h entane a ruzder ar c'hoummou en em luskelle warno arak kouskat dindano. O welout gened ar bed e tlee ive anzav : « Peger kaer e tle beza Doue p'eo gwir war an douar ez eus traou ker brao ! »

Pa vezo deuet war an oad, e skribo : « Pa zellomp en dro d'eomp, e welomp o ren e pep tra eun urz ar c'haëra : an heol, al loar, ar stered a ro d'eomp o sklerijenn; an douar, ar gwez a ro d'eomp bep bloaz gounidegez ha frouez.... An Aotrou Doue en deus o c'hrouet evid an den, lakêt peb hini anezo er stad ma c'hellje ober ar muia vad hag ar muia plijadur d'ezan er bed-man. Ha peger kaer e tle eta beza an den, na pegen uhel e tle beza savet dirak Doue pa 'z eo gwir en deus a-viskoaz sonjet ober kement-all evitan ! » Lec'h a zo da gredi eo bet ar paotrig boazet da gaout abred menozioù ker yac'h ha ker kristen.

Abred ive, en deus, sur omp, klevet e vamm o rei d'ezan an aliou-man a roio e-unan, en e viz Mari : « Diwallit mat, tud yaouank, seulvui e vezot henvel ouz ar Werc'hez en Templ, seulvui ma teout aketus d'an iliz, d'an offisou da zul, da govez alies, seulvui ma vezot devot ha ma tec'hot diouz plijadurioù ar bed, seulvui a-ze e vezot savet uhel dirak daoulagad an Aotrou Doue ha zoken dirak daoulagad an holl er bed-man. An dilhad kaera eo ar re a vez diwallet ha gorroet ar gwella, evelse an dud yaouank santela eo ar re a zeu d'en em guzat ar muia e harz treid an Aotrou Doue, a harz aoterioù ar Werc'hez ».

Ar paotr a felle d'ezan en em ziwall ker mat ha beza kement d'an Aotrou Doue ma c'hoanteas gantan mont da veleg.

II. — YAOUANKIZ AN AOTROU BRETON

D'ar mareou-ze n'ez êd d'ar skolaj nemet pa veze eun tammig oad. Evelse, Fransez a oa krog en e c'houezek vloaz pa zeuas, moarvat henchet gand e dad hag e vamm, da skei war dor skolaj Lesneven. Digemeret e voe ha lakêt er c'houec'hvet; ar pep brasa eus paotred e glas o devoa wardro pevarzek vloaz; tri anezo hepen o devoa, evel dan, c'houezek vloaz, met eus ar re-man ar c'henta a jom er gêr goude ar c'houec'hvet, eun all goude ar pempet hag an trede goude ar pevare. Fransez, hen, a gendalc'h gant nerz kalon betek fin ar c'hlas kenta.

Eus ar bloavezh 1852 betek 1858 e pleustr kalonek. Adaleg an trede en deus ar skol evit netra, pe da vihana n'en deus ket ezomm da baea ar gwir evit gellout kaout kelennadurez ar skolaj, gwir hag a veze paeet d'ar gommun. Etouez an holl skolidi n'eus nemetan o kaout an enor-ze, ar pezh a lez da gredi pegemet e skede an den yaouank en e studi.

Roll loreidi 1858 a ziskouez dreist-holl en devoa ar Breizad yaouank eur spered digor, lemm zoken. Oajet a zaou vloaz war nugent, edo echu gant e Retorig. En e glas n'eus nemet dek paotr hag evit pep tra desket epad ar bloaz n'eus nemet eur priz.

Er ouiziegez da brezek e latin (discours latin) ha da skriva diwarbenn ar relijion (rédaction religieuse), Fransez a zibrad ar priz. Evit e c'halloud da zeski dindan evor (mémoire), en deus an eil « accessit ». En holl draou all gweitbanan, er gourin evit beza ar gwella (Excellence), er prezeg gallek (discours français), en istor hag er geografi, er varzoniez latin (vers latins), en doare da drei al latin hag ar gregach, e galleg, e fizik hag e naturoniez (physique et histoire naturelle), en holl skianchou-ze, hor Plouad-kerne a zo hanvet bep tro goude ar priz kenta.

Evel ma welomp, Fransez en deus poagnet da bignat uhela ma e'helle er ouiziegezh : n'en deus ehanet, a glas da glas, da gaerât ha da binvidikât e spered ha, dre-ze da grenvât e volontez. Met dreist-holl e klaske gwellât ha santelât e ene en eur ober e pep tra bolontez an Aotrou Doue. War ar poent-man hon eus eun testeni presius.

An Tad Loranz Ar Goff, eus Landeda, Oblad Mari Dinamm, maro er C'hanada, e 1932, d'an oad a 93 vloaz, en deus displeget er gelaouenn « En Avant » (niverenn 167, p. 229-234), p'edo sko-liad yaouank (1854), en devoa eur gampr e kêr, e ti an Itron Po-chard he devoa evelse wardro ugent paotr eus ar skolaj. « En o zouez, eme an Tad, ez oa pemp oajet mat. » Tri anezo a oa eus a Blougerne : « Reun Vodénès, skouer ar skolaj, sammet yaouank kenan gand eur c'hlenved didruez; Fanch Caboun-hag-e-gap, gal-vet evelse dre ma ne gwitae morse e gaban : aon en devoa da vervel gand an danijenn-skevent (pneumonie), ha ne c'hellas nemet pellât ar maro, a erruas eun nebeut bloaveziou goude e vele-giaj; Fanch Vreton, ive eun den gouest, met ne lezas ket Doue amzer gantan da rei e holl vuzul : her gervel a reas davetan ne-beut bloaveziou goude m'oa grêt beleg. Bez' hon devoa eta dindan hon daoulagad ar skolidi vras-se fur ha mat da labourat evit rei d'eomp ar skouer vat ».

Pa lennomp e miz Mari an Ao. Breton an aliou mat a ro d'ar yaouankizou, n'omp ket evit mirout da anzav n'en deus grêt nemet astenn dirazomp e yaouankiz e-unan; n'omp ket evit mirout da adskriva aman darn eus an aliou fur-se : « Lod, emezan, war zigarez ma 'z int c'hoaz yaouank, a lavar o devezo amzer diwez-zatoc'h da zervicha an Aotrou Doue. A-hed hor bugaleaj, emezo, n'hoon eus ket a skiant awalc'h, hag epad ar yaouankiz e ranker kemerout hor plijadur. Tud diskiant ! pe lec'h ho peus klevet Jezuz-Krist pe ar Zent o lavarout e vije eun amzer da rei d'ar bed, eun all da rei d'an Aotrou Doue? Ha na glevit ket, er c'hountrou, ar Spered Santel, er Skritur Sakr hag an holl zoktored eus an Iliz o lavarout d'eomp en eur vouez : « Adaleg an oad a skiant, abaoe ma oar anaout an droug diouz ar mad, pep hini a dle rei e holl amzer da Zoue » ? Ha ne ket eur bloaz, eur zizun, eun devez na daou eo a dle beza gouestlet da Zoue met kement bloaz, kement sizun, kement devez, kement eur a dremenomp war an douar... Eur blantenn yaouank roet d'ez i eur pleg mat a zeuio da veza eur wezenn gaer, elec'h... »

Daoust ha Fransez n'eo ket ar blantenn yaouank roet d'ez i eur pleg mat? Dont a ray, gant skoazell Doue, da veza eur wezenn gaer; hag evit kreski e gened, e klasko douar druz ha goudor du-dius ar c'hloerdi.

III. — AN AOTROU BRETON KLOAREG

A spered e welomp ar c'hloareg yaouank o kwitât laouen ti e dud ha Kervent evid en em denna e kloerdi bras Kemper. En em gaout a reas eno d'ar bemp a viz here 1858 hag al levezon en devoa da veza digemeret gant penn-rener skolaj Lesneven deuet da veza penn-rener ar c'hloerdi bras, an Ao. Daniel hag a oa bet diagent ker mat evitan.

Aman, en e vuhez nevez, Fransez Vreton ne espernas nag e boan nag e amzer evit kreski e ouiziegezh hag e zantelez. Kaierou koz ar c'hloerdi a zo c'hoaz test eus e aked ha gant plijadur hon eus lennet an notennou mat en deus bet ar c'hloareg yaouank penn-da-benn e doug ar pevar bloaz en deus bevet e Kemper. Koulskoude an notenn a sked ar muia, eo an hini a zo roet d'ezan evid e zeveriou a zevesion; aman en deus dem atao an notenn uhela a c'heller da gaout.

Ar zeitek a viz kerzu 1859 a voe evitan eun deiz a levezon, rak d'an deiz-se, an Aotrou 'n Eskob o trouc'ha eur bouchad bleo, diouz kern e benn her merkas evit beza da Zoue. Pell 'zo, sur omp, oa garanet down en e galon ar c'homzou-man a skrivo diwez-zatoc'h en e viz Mari : « Mar domp ganet e kreiz an danvez, e lec'h en em fougeal, greomp implij mat anezo en eur zikour ar re baour hag ezommek, mar domp ganet e kreiz ar baourentez, ma n'he deus ket bet hor mamm eur c'havel arc'hantet hag alaouret evid hon digemerout pa 'z omp deuet er bed-man; mar deo hor buhez tenn war an douar, na deomp ket d'en em jali, ne ket gand aour ha gand arc'hant, gant madou ha gand enoriou eo e vez prenet ar baradoz. Etouez an dud a boan, ar re baour, ar re zister, ne vez-zimp nemet henveloc'h ouz ar Werc'hez war an douar ha tostoc'h a-ze d'ez i er baradoz ».

Beza bepred henveloc'h ouz ar Werc'hez setu an hent da dostât bepred gwelloc'h ouz aoter an oferenn genta : kammed ha kam-med, an abad yaouank a gerze kalonek ha laouen dre an hent hag hep dale en devoe an eurvad da reseo an urziou bihan; d'an 29 a viz gouere 1860 an Aotrou 'n Eskob a roas d'ezan ar pevar urz kenta.

Met mall en devoa da ouestla evit mat hag evid atao e c'hlanded d'an Aotrou Doue : eus ar vertuz kaer-ze en deus komzet, en e leor, ken alies ha gant kement a nerz ma ranker anzav en devoa eviti eur garantez dispar.

« Ar pezh a reas Mari a gaera a voe al le a reas da jom bepred gwerc'hez. Biskoaz n'oa gwelet c'hoaz kement all war an douar !.. Abaoe m'he deus grêt Mari al le-ze, ar werc'hded, ar c'hlanded a zo deuet da veza ar gaera eus an holl vertuziou. Gwelit pegement

e plij d'an Aotrou Doue ar vertuz kaer-ze !... Vertuz ebet kaeroc'h dirag an Aotrou Doue ha zoken dirag daoulagad an dud !.. An den yaouank, ar plac'h yaouank glan ha gwerc'h a zo egiz eur gurunenn a elez en dro d'ezo ouz o divall. » Pa voe grêt abostoler d'an 23 a viz c'houevrer 1861, Fransez, e galon o tridal gand al levenez, a ginnigas evid atao e c'hlanded d'an Aotrou Doue.

Eun nebeut amzer goudeze e voe savet da avieler : d'an 27 a viz kerzu 1861 eo e voe merket e ene gand ar c'hras-se. En em blijout a reomp o sonjal er pedennou c'houek a rae dre ma tostae ouz an deiz bras ma teufe da veza beleg Hor Zalver Jezuz-Krist : d'an 27 a viz gouere 1862, e lugernas evitan an deiz dispar-ze : beleg oa da viken.

IV. — KURE E GUILERS-BREST

Goude beza tremenet pevar bloaz er c'hloerdi bras o tastum deskadurez ha karantez evit Doue hag an nesa, an Aotrou 'n Eskob a havas ar beleg yaouank da gure e Guilers, er bloavez m'oa beleet, d'an 25 a viz east.

An eskopti a c'helle gedal kalz dioutan, rak bez' en devoa kalz a ouiziegezh, muioc'h a aked c'hoaz; bez' en devoa eur spered aes ober dioutan hag eur yec'hed gouest da harpa, hervez an testeni en deus roet anezan penn-rener ar c'hloerdi.

Ar beleg yaouank ne reas ket an neuz da labourat an dachenn a fizias ennan an Aotrou Doue. Dreist-holl e poagnas da rei d'an eneu eur gelennadurez kristen start ha divrall : her gwelout a reomp dre ar prezegennoù a zavas evito : prezegennoù sklêr, diginkl hag a ya war eeun da sklerijenna ar spered ha da domma ar galon. Miz Mari, kurunenn ar Werc'hez, ne deo nemet ar pep brasa eus ar gwirioneziou en deus displeget eus ar gador brezeg ha dastumet e deveziou, moarvat, goude e varo.

Karout a rafemp sankal doun e kalon ar Vretoned pegen talvoudek eo Miz Mari an Aotrou Breton : ennan e kavomp kenteliou dispar war Doue, war ar Werc'hez ha war ar Zent; ennan e lennomp eun diverra eus an Aviel, deveriou an tad hag ar vamm, deveriou ar priedou, deveriou ar vugale, deveriou ar breudeur hag ar c'hoarezed, deveriou ar gristenien e kenver ar velein hag an Iliz; deveriou ar veleien e kenver ar gristenien; ennan e kavomp sklerijenn war ar zakramanchou ha war ar vertuzioù kristen; en eur ger, ennan e vez diskouezet d'eomp an hent a dleomp heuilh, warlerc'h ar Werc'hez, evit mont d'ar baradoz.

Ha gant pebez kalon virvidik, an Aotrou Breton a gelenn pep hini ac'hanomp ! Nag a c'hoant en deus d'ober vad d'eomp ha d'hon henchal war ar zantelez hag an eürusted ! Pegement e kar ar Vretoned hag e fell d'ezan o gwelout atao leun a feiz ha santel !

« Ar re vras, emezan, ar re binvidik, an diavizidi, ar falz doktored a zeu da ober goap eus ar Vretoned ha da c'hoarzin d'ezo, en abeg, emezo, ma 'z int c'hoaz ker kredus, er memes tra evel bugale, en abeg eman ar c'hiz ganto c'hoaz da vont da bardouna da Zantez-Anna pe da eul lec'h all bennak ! »

Penaos e teu ar c'hure yaouank da gennerza e Vretoned ? Dre eur goms a ve lavaret bet skrivet gant santez Tereza ar Mabig Jezuz hec'h-unan : « Na reomp van, emezan, pell diouz eno : ar goaperez-se a zo evidomp eun enor eus ar re gaera. Jezuz-Krist en Aviel a lavar d'eomp : evit mont d'an nenv, e rankomp beza henvel ouz bugale, da lavarout e rankomp kaout e Doue hag er zent ar fizians en deus ar c'hrouadur en e vamm ».

Hon Tad Santel ar Pab ne baouez da c'houlenn diganeomp kemerout perz en Oberiadur katolik (l'Action Catholique). En e barrez an Aotrou Breton a c'houlenne digand an dud fidel eun dra demhenvel hag en e leor e lennomp : « Mari a-unan gand ar gwraegez hag ar merc'hed santel... a zikoure Jezuz hag e ebistel da brezeg an Aviel. Greomp eveldo, sikouromp, Hor Zalver hag e ebistel, da lavarout eo ar veleien, ministred an Aotrou Doue digaset en hon touez evit deski d'eomp hent an nenv. O sikour a, c'hellomp dre hon aluzennoù... Sikour a c'hellomp c'hoaz hor beleien dre hon aliou mat roet d'hor breudeur ha d'hon anaoudegezh... Pep hini ac'hanomp er gêr a c'hell beza misioner bemdez, etouez e dud hag e anaoudegezh. Ar gelennadurez, an aliou mat, a roimp, an eil d'egile, a c'hell ober d'ezo muioc'h a vad eget ar prezegennoù kaera. Beza bepred a-unan gand an dud a Iliz evit lakât ar feiz ha doujans Doue e kalonou an holl, setu ar pezh a rae gwechall ar Werc'hez hor Mamm ».

Goude anaout an holl desteniou hon deus klasket evit diskouez talvoudegezh bras Miz Mari, kurunenn ar Werc'hez, n'hon eus mui da veza souezet o klevout eur beleg gouiziezh o lavarout : « N'eus ket evid ar Vretoned euz miz Mari kaeroc'h eget hini an Aotrou Breton ». An Aotrou Kerebel, bet kure e Plougerne ha persoun e Poullaouen, a varne evelse Miz Mari, kurunenn ar Werc'hez.

Breman ive, fizians hon eus, e welimp holl gwelloc'h peger bras meuleudi e tleomp rei d'an Ao. Breton da veza bet eur beleg ker birvidik en e vadoberou ha da veza skrivet evidomp e viz Mari ker kaer, peger bras meuleudi e tleomp rei d'ezan da veza anavezet ker mat ezommou hor bro ha da veza poagnet gant kement a aked da virout ar gizioù kristen, en hon touez.

An Ao. Breton ne badas ket pell war dachenn e labour. Ar c'homzou-man, a skrivas en e leor, a deuas da wir evitan : « E kreiz eur c'hlenved bras, eur c'hlenved spegus, pa zeu ar vignoned, ar

gerent o-unan a-wechou da dec'hout diouz o mignoned hag o c'hement gand aon rag ar c'hlenved, piou a vezo ato kavet e kichen gwele ar re glanv evid o zikour da gaout eur maro mat ? Ar beleg... Ar beleg a zo eun den hag en deus grêt an dilez eus a beptra evid en em rei holl d'e vreudeur... Ar beleg a zo sklavour d'an holl ».

Ken sklavour e oa an Ao. Breton d'e vreudeur, ma roas e vuhez evito, evel ma ro ar Pastor mat e vuhez evid e zenved. Er bloavez 1869 e rene war barrez Guilers eur c'hlenved spontus hag ar beleg yaouank a voe taget gantan o welout ar re glanv ha d'an 6 a viz gwengolo e kimiadas diouz ar bed-man : n'en devoa nemet tri bloaz ha tregont. Fizians hon eus, en deus bet eun digemer laouen er bed-all, hen hag en deus skrivet ar c'homzou-man : « Kement hini a vezo devot d'ar Werc'hez, epad e vuhez, a zo ker gwir da vont d'ar baradoz evel pa ve erruet eno breman ».

Ra gendalc'ho an Ao. Breton da ober vad en hon touez dre e Viz Mari ker kaer. Evit-se eo moulet a nevez. E gempennet hon eus evel m'en defe her grêt e-unan ma ve bet hirio war an douar. Ra zeuy ar Werc'hez d'her benniga ha da zantelât ha da zavetei kalz eneo dreizan.

J. FICHOUX.

Miz Mari

Kurunenn nevez d'ar Werc'hez

A VEZO E GWERZ A-BENN HANTER-EBREL

Evit her c'haout, dre bost, kas an adres hag 20 real da

Rener « Feiz ha Breiz », Serignae, C. C. 21.802 Rennes.

BREIZ E PARIS

IV. — E GWASKED AN ANKENIOU

AR re goz a lavare :

« Fall eo kenan da evned Breiz

« Mont re abrad pell diouz o neiz ! »

ha ganto, me gred, ez oa neuze hag e chom c'hoaz, ar gwir. Skouer euz a gement-ma a gavis en deiz all adarre, hag ar skouer-ze n'eo ket e Breiz am eus e gavet, met e harzou PARIS, an Dreberz-Tud.

Daoust d'ar vogidell a wiske ar Gêr-veur en deiz-se, kerkent ha drebet lein ganen, eul lein dreut ha difoum evel an darn vrasa euz presjou Paris, lennet dillo ganen eur c'hoz tamm kazetenn, da welet eun tamm penaos e nije labous ar peoc'h a-uz da draoniennou an douar, en desped da aveliou treiz ar bed, setu me gant va hent, ha yao war-zu hanter-noz Paris. Eno e ouezen e kavjen kenvroiz niverus, ha c'hoant am oa da welet va-unan penaos e tro eno rod ar vuhez ganto, evid her c'hounta d'eoc'h, lennerien doujet, en ho kelaouenn garet !

Aet e oan di, levezet leiz va c'halon, o sonjal er c'henvroiz edon o vont da welet. Deuet oun endro, roufennou war va zal, daelou war va malvennou hag anken c'haro o samma d'in va c'halon.

Perag ? Selaouit kentoc'h, lennit gand daoulagad evsiant, pell diouto peb dallentez, prederit gand eur spe-red didro ha reiz, ha ma 'z oc'h gwir Vretoned, gand eur galon doaniet e kemeroc'h perz em glac'har, e glac'har kement Breizad a gar e vro, a gar e genvreudeur, hag a fell d'ezan gant frankiz e gorn-douar mirout dreist peptra frankiz ha nerz ar Vretoned !

En em gavet edon war dro div heur bennak da c'houde lein er c'horn-douar a gelc'h Paris hag a hanver gant kement a wirionez « ar C'helc'h Rus » ! O ! na doanusa taolenn ! Eno e welet, hadet hep urz ebet, tiez dister o sevel, tiez ha n'edont ket tiez, met kentoc'h lochennou, traou didalvez, digor d'ar peder avel ha dare da goueza. Eno e veve, e vev hag e vevo pell amzer c'hoaz — betek ma teuio unan bennag d'o lemmel ac'hano, — bugale baour Bro-C'hall dilezet ganto o maeziou dispar evid ar gêr vras, met, siouaz, kollet ganto o danvez, deuet an dichans da veva e serr o neiz, ha red d'ezo klask eul lojeiz bennak da virout o faourentez !

War dreuzou eul lochennig euzus, harp ouz eur peul uhel a voe gwechall eur wezenn, eur vaouez a boanie da gempenn eun daol gamm. Skei a rae gand eur votez koz war an tachou merglet a yea kerkent d'en em goll er c'hoad peuz-zrebet gand ar prened. Chom a ris eur penad da zellet outi. Pemp tach bennak o doa sanket o fenno lemm er c'hoad ha troad an daol goz a jome hanter-zistag, atao, kaer he doa.

Terchi a reas gand palv he dourn c'houezenn he zal, hag he sellou a droas warzu ennoun : « Deiz mat, Itroun ! Labour 'zo, 'meus aon ! » emeve e galleg : « Ah ! oui, feiz ! » emezi. Ar ger brezonek-ma a skoas lirin d'am skouarn ! « Daoust ha ne vije ket hounnez euz a Vreiz ? » a zonjen.

Euz a Vreiz ? Eo, euz a Vreiz ez oa, euz a Lezardrew, e bro Dreger. Eno ez oa bet ganet ha savet, eno he doa kavet eur galon a dride war an hevlep ton gand he hini, ha kleier iliz koant Lezardrew a ganas, da genver o briedelez ! . . . Ar paotr a oa gwall-boanier. E Gwengamp e oa bet epad tri bloaz o teski war ar voutere. An trede bloavez a welas o tiwan en e spered ar faltazi noazus da vont da Paris, da greski e skiant ha da wellaat e vicher. Siouaz ! Gounid a reas epad meur a vloavez, met, pemp bloaz bennak a zo, an tan, an trubard bras, a grogas en e di, ha war e zilerc'h, ne leze nemet ludu o tivogedi. En eur pardaez noz, bugale Lezardrew a oa rivinet, en o harlu !!!! Ha nerz a vankas d'ezo da zistrei d'o Breiz !

Ar brud, ar binvidigez a zo evel ar bleuniou : en o c'haera da greisdeiz, e vagont eürusted an den . . . « et cecidit flos ! » ha d'ar pardaez e kouez ar bleun . . . dizeliet ! ! . . .

Ha breman, rod an amzer a ya, didrouz ha dibreder ; an aveliou a c'hoari a-zioc'h ar bed. Setu pemp bloaz ma kan, war doenn dirapar lochennig hor c'henvroiz, kanaouenn c'haro ar buheziou torret ! O na spontusa kaniri ! Ha na doanusa telenn an hini her son ! Eul lochennig zister, d'he ober tammou koad dastumet aman hag a-hont, houarn, kouevr, a bep seurt traou, sier zoken, traou didalvez chomet da goll, dilezet gant tud kear ha taolet a-verniou dre ar blenenn ! An tammou stag an eil ouz egile, heb urz ebet, a roe d'an ti kant ha kant liou dishevel, liou ar baourentez d'o unani. Orjal a rede ouz ar mogerioù o virout ouz ar c'hoad da goueza gand an avel !!! Hag en diabarz 'ta ! Eur c'havel koz, ennan eur paotrig c'houec'h vloaz, difinv, a oa dalc'het kompez gant kachedou torret. Diou c'holc'hed, e penn an ti, a vreine dindan an dour a goueze euz an doenn war eur gwele disliv. Eur c'hoz tamm « fourneau » a vogede a bep tu, hag an armel vihan a oa en e gichen a leze d'in da welet tammou mezer renket, gwiskamanchou ar zul d'am c'henvroiz dileve ! War an douar yen, e tal ar gwele, daou vreurig gevel, daou vloaz da bep hini, a zrailhe paper gand o bizied, eun tamm lien disliv en o bleo rodellet, d'o lakaat da gredi int eürus ! C'hoarzin a raent, ar vugaligou geiz, c'hoarzin a raent o teurel paper an eil ouz egile. Ne ouient ket c'hoaz pese rouanez kriz a dlee ren war o buhez ! Eur breur d'ezo, c'houezek vloaz bennag, a durie douar en tammig liorz a c'hoari an dro d'an ti : « Hennez, eme d'in e vamm, a zo aet e spered digantan setu daou vloaz !!! Ha dre ma kounte d'in penaos e c'hoarie ganto an dichans, em eus he gwelet o sevel he daoulagad a gristenez war-zu ar Groaz vras a welen a-ispilh ouz koad ar voger. An Dasprenner, el lochennig didalvez-se a oa d'ar familh reuzeudik heol he buhez, eun eienenn a nerz da vaga he fasiañted, ar steredenn lugernus o verkout d'ezo hent gwirion

ar porz ! Penaos, hepdan, he dije gellet ar Vreizadez sevel, hep danvez, pevar c'hrouadur, gwelet unan anezo o koll e skiant, eun all o koueza difinv e zivesker, e bried — n'am eus ket e welet, — o tispign dre ma c'hounid ? Penaos he dije gellet lavarout d'in, o welet he daou gevel : « Setu hor pinvidigez ! Dao eo d'an den bleunia ar Bed ! » Bleuniou ar paour evelde, a daolo sked ha c'houez dre an Douar, ya, met petra 'vezo neuze sked ha c'houez bokedou ar seurt-se e liorzou ar Baradoz ! Mez a raint da galz !

« O Doue madeleuz, c'houi hag a roas da bep den eur c'hornig-douar da garet ha da veva ennan, ho pet truez ouz ar Vretoned paour a dec'has euz o neiz ! Mirit o feiz e stourmad ar vuhez, mirit o yez war o zeod a Gelted, mirit o nerz, mirit o brud ! Roit d'ar re a gerzas diouz o bro, nerz kalon da zistrei, pe furnez da hadout ha da jom feal d'ar ouenn ! ! Mirit e serr ho kalon, holl Vretoned ar Bed ha grit diskenn warno ezenn glouar ho peoc'h a Roue :

« QUOS REDEMISTI, TU CONSERVA, CHRISTE ! »
AR RE HOC'H EUS DASPRENET, O MIRIT, KRIST,
VA DOUE !

Paris, d'an 29 a c'houevrer.

TURZUNELL BREIZ. O.M.I.

Dalc'homp d'ar gwez

N'EUS ket d'an amzer evid en em dapa.
An derveziou brao a c'hortozemp, gant ker bras
mtall, a zo bet digaset d'eomp gant miz meur.

Skuiz, moarvat, da veza trevellet kemend all, a-hed ar goanv penn-da-benn, an avel hag ar glao a zo chomet pelloc'h a-zav An heol en deus gellet evelse sevel e grog ha trei e poulagad war-zu an douar Ha pebez plijadur eo bet evidomp santout e alan, ken madeleuz, o tomma hon izili hanter-skournet. Divorfilet gantan, ar vuhez a red breman founnus, a-dreuz hor maeziou a Vreiz-Izel hag a skuilh, e pep lec'h, bleuniou ha glazvez.

Endra ma teu nerz an heol da grenfaat, e weler ive blenchou ar gwez o c'houeza hag o tigeri, evit rei o frankiz d'an deliou. Dindan an deliou-ze, deuet da veza ledan ha druz, hejet ha dihejet gant an ezennig avel, eo e kavimp ken c'houek, dont hep dale, da glask disheolienn ha freskadurez.

Diwar-benn ar gwez-se hag a ray, a-zindan eun nebet derveziou, dudi hon daoulagad, eo e fell d'in lavaret eur ger bennak, hirio adarre.

Gant gwirionez hag ive gant eur sklabez tristidigez, eo e skriven aman, er miz all, edo an dero o vont kuit eus hor bro.

Ar pezh o lavaren, diwar o fenn, a zo ken gwir all, sionaz, evid ar pep brasa eus ar gwez, a bep seurt a gaved ker stank gwechall en-dro d'hon tiegeziou hag a rae anezo epad an hanv beza evel ken allies a neiziou, hanter-guzet e-mesk ar glazvez.

Ken rouez eo deuet ar gwez da veza, ma kleven eur c'halvez o lavaret, en deiz all, en devoa mli boan o kaout danvez eur c'hastel-karr, war ziou pe deir leo, a-ziwar-dro.

Lec'h a oa da gredi, p'en divije an dud diwar ar maez

prenet o atanchou, o divije ive klasket lakaat pep tra da dalvezout. E kenver kreski an douar labour ez eus bet graet marteze eun dra bennak, met e kenver planta gwez frouez... ha gwez all, ez oar aet, eun tamm mat, war ar c'hiz. Ha kement-man a ziskouez splann emañ pell, ni koueriated, diouz kompren talvoudegez ar gwez, pell ive diouz bale war roudou hon tadou a lavare en o furnez :

Ma fell d'it dastum madou
Pa lammi unan laka daou,

ha c'hoaz ar c'homzou all-man :

Tenna hep lakaat
Berr e pad.

Tremenet oun, n'eus hir amzer, ebioù d'al lec'hiou ma vezen enno o kistina, edoug va bugaleaj, kaer am eus bet sellet, n'am eus gwelet gwezenn gistin ebet ken.

Evelse eo evid an holl gwez all.

Ar fao, an envlec'h hag en em blij kement, e douar hor bro, a ya bep bloaz war danavaat. Ar boutaouer a zo dare d'ezan mont da glask labour da lec'h all ha ni a zo souezet ma koust ken ker d'eomp ar boutaouer koad...

Ar wirionez eo, gand ar gwez o vont kuit, hor Breiz-Izel a baour a hag a zivalaoa, bep nevez amzer.

An Arabed, a lavarer d'eomp, a zismantr kement gwezenn a gavont war o hent. E-touez hor c'henvroiz ez eus ive hag a ra eveldo.

An holl a oar e c'hell ar gwez ober gaou ouz ar parkeier hag eo dies kenan kaout traou dindano ; mirout a c'hellont ive awechou ouz an heol da bara a-zioc'h al leuriou, epad an eost, met ac'hano da daoler ar malloz warno, ez eus pell...

Lavarit d'in, daoust ha war-dro eun tiegez n'eus ket a zouar o koll, daoust ha n'ez eus ket a frankizennou, a gorniou, aman hag a-hont, hag e rufe brao ha mat eur wezennig, pe ziou, pe deir enno ?...

Ar peñ 'zo sur eo n'eus ket par d'eur bodad gwez, endro d'al lojamanchou, evit gwaskedi ha terri nerz an ave-liou, epad ar goanv, ha rei disheol edoug an hanv.

N'eus ket par d'eur bodad gwez, ken-nebeut, evit hada buhez ha laouenidigez, tost d'an ti.

Ar re a vez luskellet bep noz, ha dihunet bep mintin, d'ar mare-man eus ar bloaz, gant kan dudius al labour-sed, am c'hompreno mat.

Estreget al levenez a zigas d'eomp al loenedigou-ze hag a c'hournij a-us d'hor penn, ar gwez o deus ive mouezioù hag a gan, hanv-c'hoanv, gwerzioù hag a gav ekleo e kalon an den...

E pelec'h en em blij ar muia ar re vihan o c'hoari, ma n'eo ket e kichen ar gwez ?

Hag aman petra eo ar c'hoanta : pe ar skourrou glaz, kaset ha digaset gand an ezennig, dindan bannou an heol-mae, o vont da guzat, pe mouse'hoariz ar vugaligou, o kemerout o ebat en-dro d'ar gwez-se ?

Evit ma vezo kaerec'h, pinvidikoc'h, yac'hoc'h hor Breiz-Izel, sonjomp arak ar goanv a zeu e pelec'h e c'hellimp lakaat eur wezenn bennak.

D'oc'h c'houi, tud yaouank, eo da evesaat war ar poent-se.

Pa voe echu gand ar brezel, ez eus bet plantet gwez, aman hag a-hont, evit derc'hel sonj. Ar gwez-se a zo breman bras.

Perak ne deuffer ket ive en hon tiegeziou da ober evelse, pa zigouez eun dra nevez er familh.....

Ar gwez oc'h en em nevezi a ro d'eomp-ni, kristenien- eur gentel dalvoudus meurbet. Ar skourrou hag a welomp o c'hiazvezi, ne zougint deliou na frouez, nemet kement ha ma chomint stag mat ouz korf ar wezenn. Trouc'hel pe diskolpet, ar skourrou a zeuio da vervel ha da zizec'ha.

En hevelep doare, ma n'omp ket stag mat ouz Doue, ma ne vevomp ket eus e vuhez, ne zougimp frouez ebet evid an nenv.

An deliou a chom fresk
Pa vent stag ouz ar gwe :
Evel deliou dinerz ha bresk
E kouezin.... distag diouz Doue.

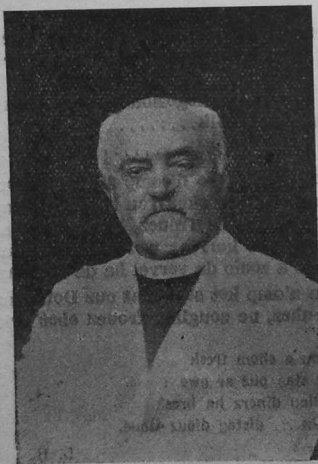
L. B.

Martoloded Breiz-Izel e bro ar Vorianed

Verulam, Natal, 11-2-36.

DONT a ran da zigas d'ec'h keleier eus martoloded ar « Jeanne-d'Arc » digouezet e porz Durban dilun vintin hag a yeas ac'hano, disadorn da noz, warzu Madagascar ; d'ar 5 a viz gouere e vezint dizro da Vrest. E c'hellit kredi, unan eus ar re genta o lammet el lestr oa an Tad Quinquis, O. M. I., eur misioner breizad, ginidik eus a Loc-Maria-Blouzane.

Daoust d'e bevar bloaz ha tregont tremenet etouez ar Vorianed, eo chomet atao skanv, evel eur c'had hag e c'hellfe pignat e beg eur wern, evel eur martolod.

An Tad
QUINQUIS

Mall oa gantan, na petra 'ta, ober anaoudegez gant paotred Breiz-Izel.

- Eus a belec'h ar paotr yac'h-man ?
- Eus a Blougerne.
- Ha te, paotr koant ?
- Eus a Lambaol.
- Hag ar marmous-se ?
- Eus a Langolian Plouzane.
- Ha te, paotr bras ?
- Me a zo mab d'am mamm.
- Ha te, Fanchik ?
- Me a zo filhor d'am faeron .

Martoloded a zo dirazon, eus kement korn a zo e Breiz-Izel hag, a drugarez Doue, holl ez int yac'h pesk. Evelato, e Santez Helena, int bet gwall lakaet ; ar gripp a zo bet krog e meur a hini hag o mestr-medisin, eun den gouziek bras, an doktor Rolland, eus a Blouyann, a zo bet sammet, dindan eiz dez, Pebez koll evid ar vartoloded. Karer e oa gand an holl ha goude e varo e voe dastumet ouspenn 2.000 lur evit prena kurunennou ha lavaret ofrennou.

Goude beza gwelet ar vartoloded, an Tad Quinquis a yeas da gaout ar c'hommandant Le Franc, eur gwir Vreizad hag a c'houlennas eun dervez « permission » evit 150 martolod ; ar c'hommandant ne varc'hatas ket hag, en dervez warlerc'h, da 10 eur, oa prest ar baotred da lammet er c'hirri-dre-dan. A vec'h ét, erméz eus kêr, ne welen mui nemet korz-sukr . . .

Dal m'en em gavjont dirak kêr Verulam, parrez an Tad, ar baotred a voe laket da ziskenn ha da vale ar muzikou er penn a-raok, gand ar misioner. An holl a rede, a-gleiz hag a-zehou, da welout martoloded Breiz-Izel, en em gavet e bro ar Vorianed. Biskoaz n'o devoa gwelet kement all. Ar c'hleier a strake e tour an iliz hag ar vartoloded a yeas ebarz da bedi evit o zud chomet er gêr. An Tad a lavaras eur ger bennak e galleg hag e brezoneg ha neuze an holl a ganas : « D'hor Mamm, santez Anna ! » Dare voe d'ar raz koueza diouz ar mogeriou kement e tregerne an iliz. Ac'hano e treusjont kêr, en eur gana ; lam-

met a rejont en o c'hirri-dre-dan hag eun hanter eur goude edont dirak ar mor. Sec'hed ha naoun o devoa; eul lein vat a oa ouz o gortoz; ne oa boutailh ebet, met pep hini gand e werenn-baper, en e zourn, a yea, war eün, d'ar varrikenn; pemzek yar pe gilhog ha daouzek lapin a oa rostet, kig moc'h, fromach, bara hag amann, n'eus fors pegement, kouignou bras ha bihan frouez eus ar vro; pep a bakad sigaretennou da bep hini ha goude lein 30 priz evid ar redadegou. Ha red eo lavaret e chome an holl plomm en o sav.

Da beder eur edont en iliz Sant Joseph hag eno e voe roet d'ezo bennoz ar Zakramant; an holl a gane a greiz kalon; da bemp eur edont dizro adarre war ar « Jeanne-d'Arc » hag en eur lavarout bennoz Doue ha kenavo d'an Tad Quinquiz, meur a hini a oa an dour en o daoulagad: an dervez kaer-se ne vezo biken ankounac'haet; bez' ez eus, en o zouez, paotred eus Brest, Logonna, Plouescat, Lambezellec, Plougouven, Carantec, Lesneven, Plouzane, Plouider, an Hospital-Camfrou, Lokournan, Plougerne, Bohars, Gouesnou, Kerber, Plougastel, Dirinon, Gwikar, Cleder, Douarnenez, Cleden-cap-Sizun, Ploare ha meur a barrez-all.

An Tad Quinquis a zo o vont da ober eun droiad da Vreiz-Izel, er miz a zeu, hag a vezo joa ennan kas gourc'hemennou martoloded ar « Jeanne-d'Arc » betek o zud muia karet.

**Eur Breizad,
misioner etouez ar Vorianed.**

A-BENN GOUELIOU PASK

PRENIT EVIT HO PUGALE :

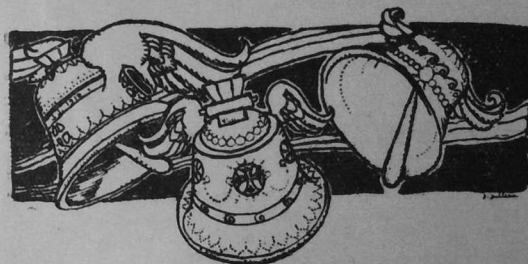
Troiou Toudels ha Tom e gaz

al leor nevez brezonek, embannet war baper teo gant skeudennou kaer ha bras ennan (ment 20×30), hag eur golo kalet ha daou liou d'ezan.

Eul leor evid ar re vihan, ha sur da blijout d'ezo.

Priz : 12 lur.

Editions Ronan, Pleiber-Christ (Finistère).
C. C. Mme Veuve Caouissin, 22.092 Rennes.

KLOC'H LOK - EVENOG

TROUZ bras a zo bet e Lok-Evenog, en tri miz diwezaman ha bugale ar skol n'o deus ket bet, pell a zo, kement a dro da c'hoarzin, evel da zul ar Basion diweza; vad a ra kaout eun dra bennak evelse, beb an amzer, da ziroufenna pennou ar vugale, dreist-holl pa vezont deuet da veza skuiz oc'h en em groumma, bemdez, war o leoriou-skol.

Iliz Lok-Evenog a zo harp en ti-skol; n'eus nemed an hent etrezo; an darn vrasa eus ar vugale a vez en oferenn-bred en iliz-se; ar re all a ya d'an oferenn genta, da benn all ar barrez, da chapel santez Mac'harit.

Pa zihunemp, diouz ar beure, ha pa glevemp ar c'hloc'h o kana an Angelus pelloc'h ha kaeroc'h eget d'an deiziou all, e ouiemp e oa digouezet adarre ar zul hag e c'helled chom, eun hanter eur pelloc'h er gwele.

Brao e kavemp, ha ni dihun, gellout chom eun hanter eur all, war gwenn hor c'hroc'henn, en hor gweleou tomm, o sellout ouz bannou lirin an heol o skleraat hor c'hampr hag o klevout al laboused o kana an nevez-amzer ha kloc'h koz an iliz o poueza war an amzer dremenet, bep kart eur, evit ma teujemp da anaout gwelloc'h a-se he zalvoudegez.

Ar c'hloc'her a oa eur paotr koz, kroummet e gein ha gwennet e vleo ; tost e oa d'e kevar ugent vloaz ; an holl a oa souezet o welout pegen dilu e oa d'e oad ; anez ar c'hlevout ho piñe lavaret e oa Biel ar C'hloc'her yaouan-

koc'h eged eleiz a wazed daou ugent vloaz, met e-unan ec'h anzave : « A-nevez 'zo oun deuet da veza ker bouzar hag eur c'hleuz ! »

Biel ar C'here a oa kloc'her e Lok-Evenog, abaoe hanter kant vloaz ; deuet e oa di eus ar C'hrouaneg koz, d'ar zul diweza a viz meurzh 1886 hag abaoe ne oa bet soner all ebet nemetan en dro da gloc'h sant Evenog ; pell a oa edo o c'hortoz sul diweza miz meurzh ; an dervez-se oa dervez e jubile ; da zul diweza miz meurzh 1886 eo e oa kro-

ged evid ar wech kenta e kordenn kloc'h Lok-Evenog hag epad hanter kant vloaz n'oa ket bet chomet, eur zulvez, hep dont wardro e iliz ; kaer en deveze an avel sourral, ar mor tarza hag ar glao koueza, Biel a ziskenne, atao, war e zresik, warzu e iliz ha mouez ar c'hloc'h a dregerne e pevar c'horn ar barrez, evit rei da anacut d'ar gristenien edo dervez bras an Aotrou Doue hag e oa flect d'an holl mont, en deiz-se, d'an oferenn. An Aotrou Person, evit diskouez d'ezan e anaoudegez vat en devoa skrivet d'an Aotrou 'n Eskob da c'houlenn evitan ar groaz-enor hag en dervez-se eo e tleed he staga d'ezan, war e vruched, dirak ar barrez a-bez, raktal goude an oferenn-bred.

Sul diweza miz meurzh a oa ivez sul diweza an tri miziad-skol rak, d'ar zadorn warlerc'h, e fleemp mont d'ar gêr, da c'houliaoui, gand amzer-Fask ha ma oamp bet

dievez, war hol labour, meur a wech, epad an tri miz tremenet, hon devoa c'hoant, da vihana, da veza bugale eus ar re fura, epad ar zulvez-se.

En dervez-se, pa zihunjomp e oa savet uhel an heol hag holl e chomemp sebezet o welet ne zone ket kloc'h an Angelus ; Yannig ar Bris a lavare ne ranke ket beza ar zul ag ec'h en em roas da gousket adarre ; ar zul oa, evelato, ha sebezus oa pa ne gleved trouz ebet en tour ; ar baotred a c'houlenne an eil digant egile : « Daoust ha klanv eo Biel ? Pe c'hloazet eo bet ? »

Eun dra bennak a ranke beza digouezet gantan, sur a-walc'h, rak anez ne vije ket bet chomet biken heb ober e labour, en dervez-se, dreist-holl, deiz e jubile ; e doug ar beure-se ne oa hano gand ar vugale nemet diwarbenn Biel hag e gloc'h ; unan bennak a oa hag a ouie ar pez a oa digouezet, rak ar vugale a veze er chapel, er sulveziennou all, en oferenn-vintin, a oa deuet holl, er zulvez-se, d'an oferenn-bred hag en hent-se, e lec'h tregont paotr, evel ma veze peurliesha, e oa hanter kant, en oferenn-bred, en deiz-se.

An iliz, er zulvez-se, a oa leun-chek ; ne oa bet den ebet, kouls lavaret en oferenn e chapel santez Mac'harit ; an holl, an Arvoriz koulz ha tud ar Menez o devoa c'hoant da gemeret perz e jubile Biel ar c'hloc'her hag e chome an holl sebezet, an eil o c'houlenn digant egile, perak ne oa ket bet grêt ar soniou, er zulvez-se, evel er sulveziennou all ; ne gleved, eus an eil penn d'egile d'an iliz, nemed an hevelep son : « Petra a zo en em gavet gant Biel ? Petra a zo en em gavet gant Biel ? »

Pa zistroas an Aotrou Person eus ar chapel e oa leun tenn an iliz, evel da zul Fask, hag hen ha mont raktal, dinetec'h kaer, d'en em wiska, a-benn an oferenn-bred.

Gomestad k dor an tour a zigoras ha Biel a ziskennas en iliz ; mont a eure etrezek e skaon, war e zresik, evel atao, hag an holl a voe laouen o welet e oa ken seder ha bis-koaz ; goude ma oa azezet e kemeras e vouchouar-godell da zec'ha ar c'houlenn a bizenne war e dal ; bep sul e rae kement-se rak seni eur c'hloc'h ker bras da eun dea deuet d'e oad a oa eur skuizder.

Perak e oa chomet mut ar c'hloc'h ? Pe ar gordenn pe

ar c'hloc'h a oa torret ? N'oamp ket evit her gouzoug.

Da vihana an oferenn a voe kaer ; ar c'hloc'her a gannas ma oa eun dudi ; an Aotrou Person goude an oferenn a reas meuleudi servicher koz ar barrez hag a stagas war e galon kroaz-enor an Aotrou 'n Eskob.

Dizrei a rejomp d'ar skol hag ar c'hoariou a rejomp goudeze hol lakeas da ankounac'haat istor Biel hag e gloc'h.

Antronoz meur a hini eus paotred ar skol a glevas brudou diwarbenn ar c'hloc'h hag a zistroas d'ar skol ne-c'het a-walc'h ; tud ar voure'h a lavare e oa bet ar c'hloc'her en iliz hag en devoa grêt e zoniou, evel er sulvezien-nou all, ha den n'en devoa o c'hlevet. Biel n'oa ket evit

An ailhon o pignat, dre laer, en tour.

gouzout an dra-se : ne gleve ket son e gleier ; bouzarglez oa met kredi a rae, na petra 'ta, e oa bet klevet e zoniou gand ar re all. An Aotrou Person en devoa gwelet e oa gleb dour-teil e gloc'her, o tiskenn eus an tour, hag en devoa eta chachet war e gordenn, kaeroc'h eget bis-koaz ; ma n'en devoa ket sonet ar c'hloc'h, n'eo ket ar c'hloc'her eo a oa da damall ha ne lavaras ger ebet d'ezan, met kerkent ha ma oa êt an holl eus an iliz e pignas gand ar skeul betek kampr ar c'hloc'h da welet petra a oa en em gavet gantan hag eno e welas dioc'htu an ailhonerez a oa bet c'hoariet d'e gloc'her koz : ouspenn daouzek mouchouar a oa skoulmet an eil ouz egile en dro d'ar var-zoulenn.

An Aotrou Person o diskoulmas, o lakeas en e c'hodell hag a ziskennas adarre, gant e skeul, d'an traon.

Unan bennak a oa bet pignet, dre laer, en tour da c'hoari eun dro gamm da Viel ; an Aotrou Person a daolas ar bec'h war baotred ar skol ha n'eo ket souez, rak

eleiz, er vourc'h, a lavare e oamp diaoulou bihan ; an Aotrou Person a ouie e oamp drouk ha gouest a-walc'h da c'hoari troiou kamm hag o veza ma oa kals muioc'h a baotred en oferenn-bred, er zulvez-se, e kredas e oant deuet evit gwelet penaos e troje an traou kentoc'h eget evit klevet an oferenn-bred.

Pa glevjomp petra damalled d'eomp e voemp souezet, rak n'oamp ket evit kredi en divije gellet unan ac'hannomp mont da ober fallgriez da eun den eus a oad Biel ha dreist-holl da zeiz bras e jubile ; mat e oamp da c'hoari troiou kamm ken-etrezomp, met ne vezemp ket gwelet o

vont da glask trabas ouz an dud vras.

En dervez-se, adarre, e c'hellit kredi, ne oa bet hano-ganeomp nemet diwarbenn ar c'hloc'h ha dies kenan e kavemp klevet e oamp tamallet da veza grêt an taol gand an Aotrou Person : « An hini en deus grêt ar fallagriez-se, eme Lom ar Pors, arabad eo d'ezan tostaat hed va brec'h ouzin, pe me a gaso an debron dioutan, m'en deus debron, en eun tu bennak ! »

Ar mestr-skol a reas trouz d'eomp, pa glevas e oamp tamallet hag holl e sonjemp e oa dleet kastiza an ailhon en devoa grêt an heg, evelse, ouz Biel ar c'hloc'her : « Eur roustad a vezo ret rei d'ezan ! » eme Yvi ar Merrien.

Goude lein an Aotrou Person a deuas d'an ti-skol, a zispakas ar mouchouerou dirak ar mestr hag a daolas ar bec'h war ar vugale ; ar re-man a en em zifennas gwella ma c'hellent, met an Aotrou Person a gendalc'he d'o zamall ; ar mestr-skol, o sellout piz ouz ar mouchouerou a welas diou lizerenn : Y. M. broc'let gant neud rus e korn unan anezo, hag e lavaras d'an Aotrou Person e teuje a-benn da gaout ar paotr kablus ; war se, an Aotrou Person a yeas kuit hag a lavaras e teuje, en dervez warlerc'h, da gastiza an ailhon.

Er pardaez-se, Yvi ar Merrien, a voe galvet da gampr ar mestr-skol ; den ebet ne ouie perak, mat a-walc'h, met an holl a lavare en devoa an Aotrou Person difizians anezan muioc'h eget eus hini all ebet ; kement-se hol lake da c'hoarzin ni hag a ouie a-walc'h n'oa ket gouest Yvi da ober eun hevelep taol fall, p'eo gwir en devoa c'hoant, hen e-unan, da gastiza an hini kablus.

Diouz an noz, Yvi a anzavas ouzomp e oa tamallet da veza grêt an taol o veza ma 'z edo lizerennou kenta e hano war ar mouchouer.

Pa deuas an Aotrou Person, en dervez warlerc'h, e roas da Yvi pemp dez evid anzaio pe e vije taolet er mêz eus ar skol.

E c'hellit kredi, an holl vugale a zavas a-du gant Yvi ha mignoned wella Yvi a oa e kounnar dre m'hen tamallet, hep digarez vat ebet ; mont a rejomp zoken d'en em glemm d'ar mestr-skol ; henman, siouaz, ne c'helle ober

netra. Yvi a oa doaniet, met fizians en devoa, evelato, e vije kavet an hini kablus abred pe ziwezat.

Ar gwener, — an dervez diweza evit anzaou, — a oa deuet ; Yvi, pa n'en doa ket grêt an taol n'oa ket êt da lavaret en devoa her grêt, hag hon doa aoun, koulskoude, na vije taolet er mêz eus ar skol.

Wardro teir eur, an Aotrou Person a deuas d'an ti-skol : « En taol-man, a zonzemp, e vo peurzibunet ar gudenn ! » Galvet e voe Yvi da gampr ar mestr hag Yvi a jomas eno dek munut bennak ; pa deuas d'hor c'haout e tride gand al levenez. Hep dale, an holl a ouezas n'eo ket Yvi eo en devoa grêt an taol ; lavaret a reas d'eomp pegen dies e kave an Aotrou Person o veza m'en devoa e damallet e gaou ; eur paotr all ha n'ema ket er skol, Yvonig ar Menn a oa bet, en deiz-se, oc'h anzaou eo hen oa an hini en devoa grêt an taol ; n'edo ket e chal da welet lakât

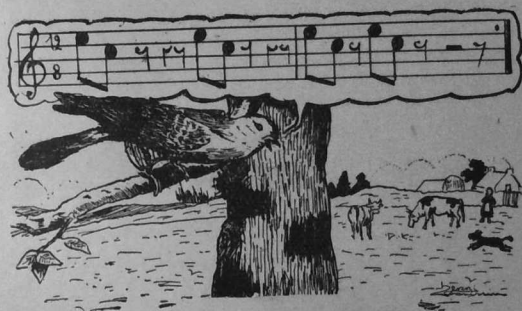
(Skeudennet gant F. H. Warren hag H. Caouissin).

eun all e pinijenn, en e lec'h, ha setu perak e oa deuet da anzaou e dro gamm.

Er pardaev-se e voe laouenedigez vras, en ti-skol, hag Yvi ar Merrien a gendalc'has da veza ar gwella deuet d'an holl e touez bugale ar skol.

D'ar zul warlerc'h ar c'hloc'h a zonas laouen en tour ; Biel ar C'here a oa gand e labour evel kent ; kavet en devoa zoken eur mevel bihan da rei an dourn d'ezan hag hennez, na petra 'ta, oa Yvi ar Merrien.

AR GOUKOUG

Petra 'zo a-nevez e Breiz ?

SETU petra c'houlenne ar goukoug o tigouezout, e Breiz, ouz ar c'heveleg a oa e penn an hent da vont kuit hag a lavaras d'ezi :

Krougerez ha lazerez a-leiz.

Daoust da se ar goukoug a gendalc'has gant he hent hag a deu, en hon touez, bep bloaz.

Ar goukoug, ha ne ra ket zoken eun neiz evit goudori he re vihan, a zo eul labous sebezus hag a blij d'an holl.

Piou n'en deus ket redet, p'edo bihan, pa gleve ar goukoug o lézel he c'hanaouenn : « Koukoug ! Koukoug ! » ha piou an hini n'eo ket laouen ouz he c'hlevet ?

Ar re goz a lavare : « Ma ne gan ket ar goukoug a-benn hanter ebrel e krenvo ! » Met n'eo ket bet krenvet morse ; atao eo bet klevet he son estlammus, a-wechou abred, a-wechou diwezat, met atao a-raok hanter ebrel.

Ma 'z eus paotred hag a zo o flijadur difoupa neziou, arabad eo d'ezo, da vihana, gortoz gellout difoupa hini ar goukoug, rak henman n'eo ket bet difoupet morse.

Al labous souezus-man, daoust d'ezan da veza bras, a gavo tro atao da vont da zezvi e neiz eul labous bihan,

dre ma oar ervat ne vo ket krenv a-walc'h henman da stlepel ar vi er mêz, rak ar goukoug ne zozf nemed eur vi e pep neiz. M'oarvat, hiniennou eus ar viou bihan a zo en hevelep neiz gant hini ar goukoug, a vez flastret ganti; n'eus fors, tre ma chomo eur vi pe zaou e neiz ar voc'h-vuzik pe ar rouzardik, ar re-man a c'hor ar vi bras evel ar viou bihan ha pa dorro ar vi bras ha pa deuo al labous er mêz, mamm al labousedigou bihan a voueto al labous bras evel ma vije bet mab d'ezi.

A-wechou, ar goukoug vihan deuet da veza brasoc'h ha ma he deus re en holl a naoun a lounko al laboused bihan ganet en he serr.

Petra da zonjal eus madelez al laboused bihan evid ar goukoug ?

Sonjal a dleomp ez int laboused truezus ha ne lezont ket o nesa da vervel gand an naoun.

Ar goukoug koz eviti da nac'h lojeiz, gor ha boued d'he hini vihan, n'hen dilez ket evit-se. Ne dec'h ket pell diouz an neiz m'eo maget ha, pa deu er mêz, e tiskouez d'ezi an hent hag hel laka war evez ouz kement tra a c'hellfe ober gaou outi.

Al laboused-man n'int ket stank ha ne vezont gwelet o kerzet nemed a hiniennou.

Ma tigouez d'eomp kaout eur vi pe eur goukoug vihan kouezet eus he neiz, arabad eo d'eomp he flastra nak he laza ; re a blijadur a ra d'an dud, ha dreist-holl d'ar c'hlanvour, klevet e tosta an hanv, hag e teuo ar pare adarre, marteze, pa glevo a-dreuz an oabl glas kan laouen ar goukoug.

KLEUZALAOURET.

BLEUN- BRUG

HOR XXVIe GOUEL

a vezo graet er bloaz-man e Rosko, d'an 23, 24 ha 25 a viz east a zeu. An trede dervez, a vezo renet gand an Aotrou Duparc, Eskob Kemper ha Leon.

D'ar zul 22 a viz meurz diweza, Renerien ar Bleun-Brug a en vodas e ti-kêr Rosko. Guspenn kant Roskoad a deuas d'ar voda-deg-se, hag an Aotrou Quement, o maer, o zrugarekas da veza deuet ken niverus. Da c'houde, an Ao. Arzur de Dieuleveult, rener ar Bleun-Brug, a lavaras da genta, peger laouen e oa da zont da Rosko da lida goueliou XXVIe kendalc'h ar Bleun-Brug :

— « Skoet em eus war dor kalon an Ao. Quement, emezan, ha dioustu ar nor-se a voe digoret frank d'eomp, ha fizians vras hon-eus, e vezo kaeroc'h eget biskoaz hor goueliou er bloaz-man. »

Ar Rener a lavaras goudeze da Roskoiz petra oa ar Bleun-Brug, perak e oa bet savet, ha petra glaske ober :

— « O veza ma 'z eus 300 vloaz, dres, er bloaz-man, emezan, abaoe m'eo bet savet « Buhez Sent Breiz » gand an Tad Albert Le Grand, eus a Ventroutez, e Bleun-Brug 1936 e vezo komzet dreist-pep tra eus :

« SENT BREIZ, TADOU HOR BRO. »

D'AR ZUL 23. — Da 9 eur, e vezo digoret Patronaj Santez-Barba, e-lec'h ma tiskouezo « An Droellenn » (Atelier Breton d'Art Chrétien) traou iliz, traou keltiek ha breizek (Exposition d'Art Sacré). Ouspenn, e vezo grêt er zal-se, eun diskouezadeg eus Gwasg Breiz : kazetennoù, kelaouennoù, leoniou hag aili, eus kement tra a embanner e brezoneg pe war Breiz.

Da 10 eur : Oferenn-bred. Prezegenn war ar Bleun-Brug.

Raktal goude an oferenn, ouz son ar c'horn-boud hag an trom-pilhou, e vezo embannet ar Goueliou gant Roskoiz war varc'h.

Goude ar gousperou : Gourinadegou, korollou ha kanaouennou Breiz-Izel, war ar Vil.

Da 8 eur hanter diouz an noz, e sal vras ar Patronaj : Beilha-deg vrezonek : C'hoarierien ar Bleun-Brug a zisklerio peziou-c'hoari nevez flamm.

D'AL LUN 24. — DERVEZ ar studiadennou hag ar prezegennou war Zent Breiz, Tadou ar Vro. (Baleadenn da Enez Vaz).

Da 8 eur hanter diouz an noz : C'hoariadeg e sal Patronaj Santez-Barba.

D'AR MEURZ 25. — DERVEZ BRAS AR BLEUN-BRUG, renet gand an Aotrou Duparc, eskob Kemper ha Leon.

Da 8 eur hanter : Oferenn ar Bleun-Brug.

Goude an oferenn-se, er Patronaj : Kenstrivadegou bloaveziek ar Bleun-Brug : Kan, displegadeg, lennadeg ha Prezegerezh.

Da greizteiz : Lein ar Bleun-Brug.

Da 2 eur : GOUEL-MEUR AR BLEUN-BRUG.

Da genta : Ambrougadeg seiz Sant Breiz, diazeourien hor Bro.

Da c'houde : Bodadeg vras war ar Vil : Kaniri gand ar strolladou o devez kemeret perz e kenstrivadeg ar c'han. C'hoariadeg, Taolennou Sent Breiz hag all.

Goudeze, e voe savet strolladou Renerien ar goueliou. Setu aman hanoioù ar Vretoned vat a zo bet laket e penn Bleun-Brug Rosko :

Renerien a enor : An A. Quemant, maer Rosko; an A. Gargadennec, person; an doktor Le Franc hag an A. Cazin d'Honincthun. Rener : an Doktor Stephan; eil-renerien : an A.A. August Cousquer ha Jack Cabioc'h.

Sekretour : an A. Yann Perrot; eil-sekretour : an A. Herri Corre. Tenzorier : an A. Per Roussel; skoazellerien : AA. Larher, De-roff, J.-F. Cabioc'h.

Dizale e vezo grêt eur vodadeg all evit klask skoazellerien all evit renka pep tra eus ar gwella.

Renerien ar Bleun-Brug a lavar eur Bennoz Doue kalonek da Roskoiz a ro an dourn d'ezo da ober goueliou brezonek eus ar re gaera d'an 23, d'ar 24 ha 25 a viz eost a zeu, ha kredi start a reont e c'hellint lavarout goude beza hen aprouet o-unon :

N'EUS PAR E BREIZ-IZEL DA BOTRED ROSKO.

KENSTRIVADEGOU :

I) KENSTRIVADEG AR BREZEGEREZH

An dud yaouank hepken (paotred ha merc'hed) etre 17 vloaz ha 25 vloaz a c'hell kemeret perz er genstrivadeg-man.

Daou c'hant luriad priziou a vezo rannet etre an tri genta. Skrid ar brezegenn a ranko beza savet diwar an danvez-man :

« Dirak Enez Vaz, war ar vri, e Rosko, el lec'h ma teu dalc'h-mat e spered pep Breizad istor sant Paol, Wizur ha Nuz Kergour-nadeh, livirit e vennit kendele'her da vale war roudou ho Tadou, ha da veza eveldo Breiziz gwirion ha kristenien start atao ! »

Ar skridou, a vezo e brezoneg, na petra 'ta, hag hini anezo n'en devezo ouspenn 200 linenn; kaset e rankint beza da : Rener « Feiz ha Breiz », Scrignac, a-raok an deiz kenta a viz eost.

An tri genstriver a vezo kavet braoa o skridou a vezo pedet da zont d'o ziskleria dirak an holl dindan evor, da Rosko d'ar 25 a viz eost a zeu, da 10 eur, raktal goude oferenn ar Bleun-Brug.

II) KENSTRIVADEG AN TAD ALBERT LE GRAND

Tri c'hant vloaz a zo er bloaz-man, ma lakeas moula an Tad Albert Le Grand, ginidik eus a Vontroulez, ha manac'h eus a urz Sant Dominik, e bikol leor war Buhez Sent Breiz.

Dastumet en deus ennan ar pezh a anavezet diwarbenn hor Zent koz, er bloaz 1636.

E meur a barrez e kavfed, ma klaskfed piz a-walc'h, sanailhet e sperejou ar re goz, peadra da astenn leor hor Montroulezad brudet, rak klevet e vez c'hoaz, e meur a lec'h, traou hag e talv ar boan o dastum diwarbenn ar zant-man pe ar zant-hont ha n'int ket bet moulet e leor ebet biskoaz !

Pedi a reomp hol lennerien da glask al lavariou-se a red etouez an dud a rumm da rumm, mil bloaz a zo ha marteze ouspenn. Priziou kaer a roimp d'ar Bleun-Brug a zeu, da gement dastumadenn a dalvoudegez a vezo degaset d'eomp.

Ar skridou a ranko beza savet e brezoneg, na petra 'ta, ha degaset da Rener « Feiz ha Breiz » a-raok an deiz kenta a viz eost a zeu.

Er miz a zeu, ec'h embannimp reolennou kenstrivadegou ar c'han an displegadeg hag al lennadeg.

≡ Ar Brezoneg er Skoliou ≡

III III III

Setu aman parrezioù all c'hoaz hag a deu ivez da rei o mouez evid ma vezo desket ar brezoneg e skoliou Breiz.

E **Bro-Gerne** : Pont-Aven, Coray, Loperec, Quemeven, Douarnenez, Langonnet, Ar Fouillez.

Er **Poher** : Poullaouen.

E **Bro-Dregèr** : Plouegat-Moysan, Gras-Gwengamp.

E **Bro-Wened** : Plouhineg.

E **Breiz-Uhel** : Henon ha Plagat.

Ouspenn, red eo lavarout ez eus diou barrez hag a zo aet a-eneb : **Treboul**, e Kerne, ha **Landerne**, e Leon.

BRETONEZ ANGERS

Bretonez Angers, en em vodet d'an 23 a viz c'houlenn, goude beza klevet prezegenn unan eus izili Breuriez « ar Brezoneg er skol », o deus goulennet :

1) ma vezo desket ar brezoneg e holl skoliou bihan Breiz-Izel, kenver-ha-kenver gand ar galleg ;

2) Ma c'hell studieren ar skoliou bras tenna talvoudegez anezan, evel eus ar yezou estren, evit kaout o zestiou-studi ;

3) ma vezo red da gement hini en devezo c'hoant da vont e kargou ar c'houlennant e Breiz-Izel, her gouzout, evel m'eo red gouzout ar galleg.

AR PEZ A C'HOULENN HOLL GRISTENIEN BREIZ-IZEL

Ar pezh a c'houlenn hag a c'houlennno hep ehan hiviziken ken na vezint selaouet holl gristenien Breiz-Izel eo ma ne vezo kaset da ober skol d'o bugale nemet mistri ha mestrezed hag a oar brezoneg ; ar c'hamambreou ne ouezont nemet galleg a zo mat da vont da Orleans pe da **Baris**, met a re emaint e Breiz hag eun droug skrijus a c'hellont da ober dre aman.

Nak a wech em eus klevet, Mari-Anna Abgrall, Douer'he fardono, oc'h en em glemm eus an droug a zo bet grêt d'ar brezoneg e Lambaol-Wimiliau gand eul leanez hag a oa bet eno e penn ar skol gristen epad eun daou-

gent vloaz bennak ha ne oui ket eur ger brezonek !

Distroet he devoa, tamm ha tamm, an dud diouz ar brezoneg evit o zrei ouz ar galleg.

Siouaz ! e parrezioù ha n'int ket pell diouz Lambaol ec'h en em gav breman c'hoaz, ar pezh a en em gave, eno, e amzer Mari-Anna Abgrall.

Piou a vezo krenv a-walc'h e vouez a Vreizad hag a gristen evit goulenn ouz Renerien vras an Urziou Leaned ha Leanezed o deus skoliou en hor bro, perak e kendalc'hont da ober, evel ma ne vije na Breiz-Izel na brezoneg, o lakât en hor skoliou tud ha ne ouezont ket eur ger brezoneg hag a ra eul labour-ifern oc'h ober d'ar vugale a vez fiziet enno kaout mez o komz yez o zud koz, rak eur wech ma vezint deuet da gaout mez o komz brezoneg, ne vezo ket pell o devezo mez ivez oc'h anzañ o feiz kristen : an eil mez a ya da heul eben.

« CŒURS VAILLANTS » E SKOLACH LESNEVEN

« Cœurs Vaillants » a zo eur gazetenn savet evid ar C'hallaoued vihan, gant beleien Pariz, evel ma 'z eo savet « Feiz ha Breiz ar Vugale » evid ar Vretoned vihan, gant beleien Breiz.

Eur Breizad hag a gar e vro, hag en deus bet tro da ober e ziskenn, en deizioù tremen, e skolach Lesneven, a skriv d'eomp :

« Bet oun, dec'h, e skolaj Sant Fransez hag eo fellet « ganin gouzout petra vez grêt eno war dachenn ar Brezoneg. Siouaz ! netra ! netra ! Kelaouenn vrezonek ebet, met re c'hallek, fors pegement ; gwerzet o deus e marteou Nedeleg 5.000, pemp mil kelaouenn « Cœurs Vaillants ». Pep hini eus ar baotred a gasas gantan eur gaeliad, eus ar gelaouenn-se da werza en o farrezioù epad ar vakansou.

« Penaos ? gouest int da werza 5.000 « Cœurs Vaillants », en eur miz, ha ne werzfent ket eun niverenn zoken eus hor « Feiz ha Breiz ar Vugale » !

Piou a oar, marteze da vakansou Pask, pe an Eost, pe Nedeleg a zeu e vezo laket ivez skolaerien Lesneven da skignañ « Feiz ha Breiz ar Vugale » ! An traou re ne badont ket.

LIZIRI DIWAR « FEIZ HA BREIZ AR VUGALE »

LIZER EUR VESTREZ-SKOL :

« Feiz ha Breiz ar Vugale » a blij kalz d'e lenne-rien, ha zoken, bugale hor c'hlas bihan, o devez mall d'e welet o tigouezout ganto bep miz hag e klevenhano, eus unan anezo a rankas gwerza he « Feiz ha Breiz » evit 10 gweneg, d'he breur kosoc'h eqcti.

M. S.,

renerez skol gristen Poullan.

Nebeud deizioù goude al lizer kenta-se, Renerez skol Boullan a skrive d'eomp adarre :

« ... Laissez-moi vous dire que mes fillettes se passionnent de plus en plus pour la lecture de leur chère revue bretonne « Feiz ha Breiz ar Vugale ». Les 40 numéros ne suffisant plus, veuillez donc m'en envoyer désormais à partir de mars 50 numéros au lieu de 40.

« M. le Recteur nous a remis le programme breton de Monseigneur. Vous devinez l'accueil que nous lui avons fait. Et d'ailleurs, il n'est pas nouveau pour nous et nous n'avons guère besoin de modifier notre emploi du temps pour le suivre, car déjà toutes les matières indiquées dans le programme avaient leur place chez nous. Toutes nos compositions d'instruction religieuse s'écrivent toujours en breton... » etc.

... Hag eus skolaj Itron Varia Greisker :

« ... Dec'h vintin, ec'h errue ganen ar pemp niverenn warn ugent eus « Feiz ha Breiz ar Vugale » am oa goulennet diganeoc'h. Bennoz Doue d'eoc'h !

« Laouen e vijec'h bet evel doun o welet gant pegement a lorc'h hag a vall e voe digemeret gand hor skolaerien yaouank ho kelaouennig d'udius. Foug a oa enno... Kaout a rae d'in e vijen bet krenn gant

pemp levrig warn ugent, ha setu m'edon pcell a-walc'h eus ar gount pegwir ez eus chomet pemp ha n'em eus ket gallet seveni o goulenn hag o youl...

« War wellaat e ya eta an traou gand ar brezoneg e skolaj Kastell. »

Hag evit echui, setu hetou kaer renerez skol merc'hed Lannilis :

« ... Ra dewio an Aotrou Doue da skuilh e vennoziou kaera warnoc'h ha war ho labour, setu va reket evid ho trugarekat eus ar zikour a roit d'eomp evit deski ar Brezoneg d'hor bugale. »

Liziri evelse n'int ket evid hol lakaat da fallgaloni ha diskouez a reont kentoc'h ez eus, en deiz a hirio, eun dra bennak a nevez, gant bugale Breiz, amzer da zont hor Bro.

PROFOU EVIT « FEIZ HA BREIZ AR VUGALE »

An Itron Guizioù, Kerber	10 lur
An dimezell Simon, Poullan	10 lur
« Meuleudi d'ar beleg a viras tenzoriou spered an amzer goz », Merc'hed bihan Tad ar Barzas-Breiz	20 lur

EUR FAZI MOULEREZ

Er pennad-skrid : Perak e vennomp atao bale war roudou hon tadou, pajenn 101, 9^{vet} linenn, e lec'h : o vuga ez eus bet laketa, dre fazi : a vag; ar gomzenn ema ar gerioù-se enni, ma vije bet moulet evel ma oa skrivet a vije bet evelhen :

Kargadou paperennoù gallek a vez ledet ken allies ha bennez war holl barrezioù hor Breiz karet hag e weler ar Vretoned hag a vag o c'horfoù gant bara grêt gant gwiziz hadet ha dournet e Breiz o vuga o sperejou gant bara grêt e Paris hag a vezo atao disasun evito daoust d'al liou gwenn pe rus a vezo roet d'ezan.

KELEIER AR MIZ

DAREMPRED ETRE BREIZIZ KEMBRE HA NI

An Ao. Geraint Dyfnallt Owen, goude rei da anaout d'eomp en deus savet eur pennad-skrid war an « Tyst » da veuli « Ar en deulin » Y.-P. Calloc'h, a lavar :

« N'eus ket gwall bellou e oan e Aberystwyth hag e ti-
« tigouezas ganen eul lizer skrivet gand eur Breizad a zo
« oc'h ober e zoudarderez hag en deus c'hoant da zeski
« ar c'hembraeg. Skrivet en deus d'in e brezoneg, na petra
« 'ta ha zoken, e brezoneg mat; ne oar ger saosneg na ger
« kemraeg ebet ha ne gave ket dereat mont d'in e gal-
« leg : ar pezh a c'houlenne oa e lakât da ober anaoude-
« gez gand eur studier eus a Gembre, en divije c'hoant da
« zeski ar brezoneg hag e c'helljent skriva an eil d'egile
« eur wech ar zizun. En doare-se e teujent buan da zeski,
« unan ar c'hembraeg, hag egile ar brezoneg : roet em
« eus e lizer d'an Aotrou Ifan Ab Owen Edwards, a zo
« karget da ober skol war yez ha lennegezh Kembre ha fi-
« zians vat em eus e kavet etouez e studierien, eur c'hem-
« zun gand eur Breizizelad ! »

Na kaera kentel a ro ar zoudard yaouank-se d'e gen-
vroiz : tud yaouank Breiz-Izel hag o deus deskadurez a
d'le poania da anaout ar c'hembraeg hag an Iverzoneg :
seul-vui ec'h anavezint ar yezou keltiek tra-mor, ha seul
welloc'h ivez e ouezint o brezoneg.

AN AOTROU CHARLEZ AR BRAS

Erbedi a reomp ouz hol lennerien an Aotrou Charlez ar
Bras, kenderv d'ar skrivagner brudet Anatol Ar Bras,
maro e Keraez, d'an 13 a viz meurzh diweza d'an oad a 76
vloaz. Ginidik oa eus a Gastel-Nevez ar Faou; mestr-skol
e voe e Sibiril, e Cleder hag e Keraez.

Skrivet en deus al leor-gwerziou « War an Delenn »,
« an Abardaez » ha savet « Kantikou brezonek » a zo bet
grêt toniou nevez d'ezo gant an Aotrou Mayet.

Doue r'hen pardono.

EUN DRO D'AR SKOS

Soudarded koz ar brezel ha Barzed Breiz-Izel a dle
mont da ober eur bale da welout Kelted ar Skos, eus
an 20 d'an 31 a viz eost a zeu.

Setu aman an hent a raint : Sant-Malo, Southampton,
Londrez, Glasgow, Oban, Inverness, Aberdeen, Edin-
burgh, Londrez, Southampton, Sant-Malo.

Priz an dro : 1450 lur (ar $\frac{1}{2}$ a vez paeet a-raok mont.
Kas an hano a-raok ar 15 a vezeven da : **Office des
Voyages de l'« Ouest-Eclair », à Rennes.**

DISTRO YANN IV

En amzer ma n'en em gleve ket ar Vretoned, e rankas
o duk Yann IV, tec'hout diouto ha mont da Vro-Zaoz.

Pa voe gwelet edo Breiz o vont da veza trec'het gand
ar C'hallaoued, ar Vretoned a zavas keuz ganto hag a
gasas kemennadurez d'an duk da zistrei ha d'en em lakaat
adarre e penn ar vro.

Dizrei a eure hag e zistro a fuilhas eul levenez vras war
ar vro a-bez.

An Aotrou Arzel Beaufils, kizeller, a ya da ober taolenn
an distro laouen-se e vezo gwelet enni an duk yaouank
o touara e Dinard, d'an 3 a viz eost 1379.

C'HOARIERIEN PLOUZANE

Paotred yaouank Plouzane o deus diskleriet, er miz tre-
men, eur pezh eus ar re fentusa : **Trubuilhou ar seiz tor-
tik** hag eun diviz, ken farsus all, war amzer ar zoudarde-
rez.

Ar merc'hed yaouank, en o raok, o devoa c'hoariet kaer,
met ar baotred, red eo hen anzañ, o deus en em jachet,
ker kouls all, sur a-walc'h, ha n'ouzon ket kals da biou
rei ar maout.

Bennoz Doue d'ezo holl evid ar blijadur vat ha mar-
c'had mat o deus grêt d'o c'henvroiz :

Red eo plijadur a-wechou !

⊖ = DIVINADENNOU EBREL = ⊖

1. — Gwechall, p'edon o vont da jaseal ar c'had, e tremen alies e kichen eur c'hamarad, hep gellout en em welet nag a-zehou nag a-gleiz ha koulskoude pa gomzen outan e komze ouzin, kouls en noz evel en deiz. — Piou eo ?

2. — Daou vreur a vez atao o sellet ; morse n'o deus en em welet ha koulskoude emaint tost an eil d'egile. — Livirit d'in breman piou int neuze ?

(An divinadennou-man a zo bet degaset d'eomp gant Tanguy Creignou, eus Kleder).

3. H—u—n—z a z—e—r g—o—a—e—n
S—k—h—el b—p e—l b—r—e—n.

(Klevet gant Mari Chapalan, Scrignac).

Er miz a zeu, ec'h embannimp hanoioù ar re o deus respontet mat da zivinadennou genver, c'houevrer ha meur.

Ti koz L'OLLIEROU

L'HOSTIS & JORDE, Successeurs

18, 27, rue Louis-Pasteur, 18, 27. — BREST

... Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en HON TI e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessinioù nevesa e mouchoerou ha tavancherou brodet.

SEIZ, MEZER, HA DANVEZ A BEP SEURT

Dioc'h ar galite an ti-man a verz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a UGENT REAL DRE GANT a vez roët e marc'hadourez, ha DEK DRE GANT d'ar familhou niverus diwar diskouez o c'hartenn.

Klenved ar c'henou hag an dent

L. LAPIQUONNE SUCCESSEUR DE
L. JEZÉQUEL

Tenner dent
Loreet gant skol-vedesinerz Paris

A denn an dent bep poan hag a laka dent nevez, war aour ha war gaoutchouk, hervez ar skouerioù diveza
Gwarantisa a ra e labour

RESEO A RA :

Bep Lun, e LESNEVEN, Hôtel Le Roux, ha bep Sadorn, e BRASPARTS hag er FAOU. — Ar c'habinet a gonsultationou a zo digor e Brest, 4, passage Saint Martin, abone eur beteg kreisteiz, ha da 2 eur beteg 6 eur. Téléphone 0-16

Yec'hed ar Vugale

ar "SIROP FERET"

a-eneb an Doken

Graet gant louzaouennoù hag a gaver er mor, ar sirop-man a ro nerz hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vlaz eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat emulsionoù, an eol-moru, ar sirop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vugale taget gant an doken, an trousklennou leaz, ar verbl, an doureier fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu war-lerc'h ar ruzel hag an dreo, etc.

En vente dans toutes les pharmacies.

Dépôt principal : GRANDE PHARMACIE DU PROGRES,
2, rue de Paris (au-dessus de l'Octroi), BREST.

--- "Ne c'hellan ket lenn ken !..

oent eo d'in

mont da di

POITEL

Ar gwella
marc'hadour
lunedou a zo e
MONTROULEZ!..

Eno
e kaver :
LUNEDOU
a bep seurt
evit an holl !.

Hag eur Benveg eus ar re wella.
Evit ar re vouzar : Ar Sonotonor

PHOTOS -- Appareils, Plaques, Pellicules (de toutes marques)

Ti POITEL :: Ti glas :: Ti a fizians
War Blasen **THIERS**
MONTROULEZ

◆ *Eno e vezo graet d'eoc'h ar gwella digemer* ◆

MOULADURIOU AN ARVOR. — GWENGAMP
Mérour : H. CAOUISSIN, Scignac.